

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไป บริษัทจำกัดเป็นบุคคลที่กฎหมายสมมุติขึ้น ไม่สามารถดำเนินงานได้เอง จึงจำเป็นที่จะต้องมียุคคลธรรมดาเข้ามาดำเนินการแทน ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1144 ได้บัญญัติไว้ว่า “บรรดาบริษัทจำกัด ให้มีกรรมการคนหนึ่งหรือหลายคนด้วยกัน จัดการตามข้อบังคับของบริษัทและอยู่ในความครอบงำของที่ประชุมใหญ่แห่งผู้ถือหุ้นทั้งปวง” ฉะนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า กรรมการในบริษัทเอกชนจำกัด ก็คือ บุคคลหนึ่งหรือหลายคนด้วยกันที่จัดการงานของบริษัทตามข้อบังคับของบริษัท และอยู่ในความครอบงำหรือการควบคุมของที่ประชุมใหญ่ ผู้ถือหุ้น นอกจากนั้นกรรมการคือผู้ที่จะต้องจัดการงานของบริษัทภายในขอบวัตถุประสงค์ของบริษัท ตามที่กำหนดไว้ในหนังสือบริคณห์สนธิด้วย (ทวี เจริญพิทักษ์, 2494, หน้า 365)

อย่างไรก็ตามอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล เป็นเงื่อนไขสำคัญในการจัดตั้งบริษัทจำกัดนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 66 บัญญัติไว้ว่า “นิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น ภายในขอบแห่งอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ซึ่งได้บัญญัติหรือกำหนดไว้ในกฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้ง” ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ของนิติบุคคลจะกำหนดไว้ในตราสารจัดตั้ง ในการจดทะเบียนบริษัทจำกัด โดยวัตถุประสงค์ เป็นสาระสำคัญในทะเบียน (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 79 (2) ,1098(3)) โดยวัตถุประสงค์ของบริษัทนี้ย่อมเป็นเครื่องกำหนด ทิศทางและกรอบแห่งการดำเนินการของบริษัทจำกัด ดังนั้นกฎหมายจึงวางหลักทั่วไปว่า นิติบุคคลย่อมมีสิทธิ และหน้าที่ภายในขอบแห่งวัตถุประสงค์ ดังปรากฏในมาตรา 66 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยนัยแห่งหลักกฎหมายเรื่องนี้ นิติบุคคลย่อมไม่อาจมีสิทธิ หรือมีหน้าที่ที่นอกเหนือขอบอำนาจหน้าที่หรือขอบวัตถุประสงค์ได้

หลักเรื่องนิติบุคคลมีสิทธิและหน้าที่ได้ตามกฎหมาย ภายในขอบอำนาจหรือขอบวัตถุประสงค์นี้เป็นหลักกฎหมายอังกฤษ เรียกว่าหลัก อัลตราไวเรต (ultra vires) คือถือว่าการใด ๆ ที่ผู้แทนนิติบุคคลกระทำไปนอกขอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลย่อมไม่อาจถือเป็นการกระทำของนิติบุคคลนั้นได้ และนิติบุคคลย่อมไม่อาจถือสิทธิหรือมีหน้าที่เพราะเหตุที่ผู้แทนนิติบุคคลทำการนอกขอบวัตถุประสงค์ หรือนอกอำนาจหน้าที่ของนิติบุคคลนั้น ๆ ได้ การอันผู้แทนนิติบุคคลทำไปเช่นนั้นจึงไม่มีผลผูกพันนิติบุคคล ทั้งนี้ หลักในเรื่องดังกล่าวไม่มีในระบบชีวิตลอร์ เช่นในเยอรมันหรือสวิส อันเป็นที่มาสำคัญของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย โดยทั่วไประบบชีวิตลอร์จะถือหลักทฤษฎีออร์แกนิกทฤษฎี (organic theory) คือถือว่าการกระทำของผู้แทนนิติบุคคลเป็นเสมือนการกระทำของนิติบุคคลนั่นเอง หากผู้แทนนิติบุคคลทำนิติกรรมกับบุคคลภายนอกในนามนิติบุคคล นิติบุคคลก็ต้องผูกพันตามนั้น จะอ้างว่ากิจการนั้นไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงไม่ผูกพันนิติบุคคลไม่ได้ (กิตติศักดิ์ ปรกติ, 2546, หน้า 202)

อย่างไรก็ดี การจะพิจารณาว่ากิจการใดอยู่ในขอบอำนาจหน้าที่หรือขอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลหรือไม่ ต้องตีความตามมุ่งหมายอันแท้จริงของกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ หรือตามหลักเกณฑ์การตีความการแสดงเจตนาในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 171 คือคำนึงถึงเจตนาอันแท้จริง ยิ่งกว่าถ้อยคำสำนวนหรือตัวอักษร

ดังกรณีคำพิพากษาฎีกาที่ 3834/2526 หากบริษัทจำกัดมีวัตถุประสงค์ในการจำหน่ายรถยนต์ เมื่อไปประกอบกิจการ โดยให้เช่าซื้อก็นับได้ว่าเป็นกิจการในวัตถุประสงค์ด้วย ในหนังสือบริคณห์สนธิของบริษัทไม่ได้ระบุว่าบริษัทมีวัตถุประสงค์ในการค้าประกัน แต่ระบุเพียงว่าบริษัทมีวัตถุประสงค์ในการจำหน่าย ก็เห็นได้ว่ามีวัตถุประสงค์ในการนำทรัพย์สินเป็นประกันการชำระหนี้ เข้าข่ายเป็นการค้าประกันหนี้ด้วยทรัพย์สิน ดังนี้ถือได้ว่าการค้าประกันก็อยู่ในวัตถุประสงค์ของบริษัทด้วย เมื่อบริษัททำสัญญาการค้าประกันขายรถเชคได้

ปัญหาน่าคิดมีอยู่ว่า นิติบุคคลมีความสามารถในการกระทำการใด ๆ ที่ฝ่าฝืนวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลหรือไม่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือปัญหาว่า หากมีการกระทำใด ที่ผู้แทนนิติบุคคลได้กระทำไปนอกเหนือวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลการกระทำนั้นจะนับว่าเป็นการกระทำของนิติบุคคลด้วยหรือไม่ และจะผูกพันนิติบุคคลเพียงใด

เรื่องนี้มีคำพิพากษาฎีกาอยู่หลายฉบับวางหลักทำนองว่า การกระทำที่นอกเหนือวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลนั้นย่อมไม่ผูกพันนิติบุคคล แต่หากนิติบุคคลได้ถือเอาประโยชน์จากการนั้น หรือมีพฤติการณ์แสดงว่าให้สัตยาบันต่อการนั้น ดังนี้นิติบุคคลไม่อาจปฏิเสธความรับผิดชอบได้ (โสภณ รัตนกร, 2548, หน้า 336) กรณีนี้ถือได้ว่าเป็นข้อยกเว้นหลักในมาตรา 66 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังเช่น รับฝากรถไฟที่บีมของนิติบุคคล โดยผู้จัดการนิติบุคคลอนุญาต แม้

นิติบุคคลจะไม่ได้บ่าหนึ่งตอบแทน นิติบุคคลก็มีหน้าที่ต้องคืนให้ผู้ฝากจะอ้างว่าการรับฝากไม่อยู่ในวัตถุประสงค์ไม่ได้

ในส่วนของความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างกรรมการบริษัทและบริษัทจำกัดต่อบุคคลภายนอกนั้น บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1167 บัญญัติว่า “ความเกี่ยวพันกันในระหว่างกรรมการและบริษัทและบุคคลภายนอกนั้น ท่านให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่าด้วยตัวแทน” โดยผลของมาตรานี้ กรรมการจึงมีฐานะเป็นทั้งผู้แทนและเป็นเสมือนตัวแทนของบริษัทไปด้วย ถ้าหากกรรมการปฏิบัติหน้าที่และก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น บริษัทต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายด้วย (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 76) และในฐานะที่กรรมการเป็นตัวแทนของบริษัท เมื่อกรรมการปฏิบัติงานไปตามอำนาจหน้าที่ บริษัทก็ต้องรับผิดชอบในการกระทำของกรรมการในฐานะเป็นตัวการ ส่วนกรรมการหาต้องรับผิดชอบส่วนตัวไม่ได้ และกรรมการก็จะถือเอาสิทธิในการกระทำแทนบริษัทนั้นมาเป็นประโยชน์ส่วนตัวไม่ได้เช่นเดียวกัน (ภาสกร ชุณหอุไร, 2539, หน้า 115-116) นอกจากนี้กรรมการยังไม่ต้องรับผิดชอบหนี้สินของบริษัทด้วย เว้นแต่จะได้ออกทะเบียนว่ากรรมการรับผิดชอบโดยไม่จำกัด (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1101)

หากพิจารณาความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างกรรมการบริษัทและบริษัทจำกัดที่มีต่อบุคคลภายนอกจะเห็นได้ว่ามีปัญหากฎหมายดังต่อไปนี้

1. กรณีที่น่ากฎหมายว่าด้วยตัวแทนมาใช้บังคับกรณีความสัมพันธ์ระหว่างกรรมการและบริษัทที่มีต่อบุคคลภายนอกเป็นอย่างใดซึ่งหากพิจารณาคำพิพากษาฎีกาหลายฉบับ ได้แก่

บริษัทโจทก์เป็นผู้ให้เช่าซื้อ มีจำเลยเป็นผู้เช่าซื้อรถยนต์จากโจทก์ โจทก์มอบหมายให้บริษัท ค. เป็นผู้รับเงินค่างวดจากจำเลย จัดการให้จำเลยทำคำร้องขอเช่าซื้อรถยนต์ ส่งมอบรถยนต์ให้จำเลย ตลอดจนรับเงินค่าเช่าซื้อจากจำเลย ถือว่าการกระทำความตกลงของโจทก์เป็นการยอมให้บริษัท ค. เชิดตัวเองออกแสดงเป็นตัวแทนของโจทก์ โจทก์จึงต้องผูกพันรับผลในการกระทำของบริษัท ค. ในฐานะที่บริษัท ค. เป็นตัวแทนเชิดของโจทก์ (คำพิพากษาฎีกาที่ 5559/2531)

โรงแรมปล่อยให้จำเลยที่ 2 และ จ. ผู้จัดการทั่วไปของโรงแรม ตกลงว่าจ้างโจทก์ให้ลงโฆษณากิจการโรงแรมในสมุดรายนามผู้ใช้โทรศัพท์ของโจทก์ ในทำนองเดียวกับที่ผู้จัดการทั่วไปคนก่อนของโรงแรมเคยปฏิบัติ และโรงแรมไม่ได้โต้แย้งคัดค้านยอมทำให้โจทก์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกมีเหตุผลอันสมควรที่จะเชื่อว่าจำเลยที่ 2 และ จ. เป็นผู้ที่มีอำนาจกระทำการแทนโรงแรมได้ ถือว่าจำเลยที่ 1 เชิดให้จำเลยที่ 2 และ จ. ออกแสดงเป็นตัวแทนของโรงแรม ในการว่าจ้างโจทก์ โรงแรมในฐานะตัวการจึงต้องผูกพันรับผิดชอบโจทก์ตามมาตรา 822 ประกอบมาตรา

821 โดยไม่ต้องพิจารณาว่ามีระเบียบภายในของโรงแรมห้ามมิให้ผู้จัดการทั่วไปของโรงแรมทำสัญญาว่าจ้างและโรงแรมมีโอกาสล่วงรู้ถึงการส่งลงโฆษณาหรือไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 490/2541)

2. กรณีที่กรรมการบริษัทได้กระทำตามวัตถุประสงค์และมีผลผูกพันบริษัทตามกฎหมาย แต่ปรากฏว่ากรรมการได้จัดตั้งบริษัทขึ้นมาประกอบธุรกิจอีกบริษัทเพื่อจะแยกตนเองต่างหากจากบริษัท โดยหลีกเลี่ยงไม่ให้ส่วนตัวต้องรับภาระหนี้ต่าง ๆ ของบริษัท โดยตนเองในฐานะกรรมการบริษัท เป็นผู้ควบคุมการดำเนินงานกิจการบริษัท ด้วยกรณีดังกล่าวกรรมการนั้นก็หาประโยชน์เอาเปรียบเจ้าหนี้หรือบุคคลอื่นที่มีสิทธิเรียกร้องหนี้บริษัท โดยการชักย้ายทรัพย์สินของบริษัทเข้ามาเป็นของตัวเอง เพื่อไม่ให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ แล้วปล่อยให้บริษัทถูกฟ้องในขณะที่บริษัทไม่มีทรัพย์สินอะไรที่จะบังคับได้แล้ว กรณีดังกล่าวสร้างความไม่ธรรมให้กับเจ้าหนี้ซึ่งเป็นบุคคลภายนอก

ในกรณีดังกล่าวกฎหมายของต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา เป็นต้น โดยเฉพาะประเทศอังกฤษซึ่งเป็นต้นแบบในการร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบริษัทจำกัด ต่างก็ได้มีการนำเอาหลักกฎหมายตัวแทนมาใช้ในกรณีความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างกรรมการบริษัทและบริษัทจำกัดที่มีต่อบุคคลภายนอกเช่นเดียวกัน รวมทั้งยังมีการพัฒนาหลักกฎหมายในเรื่องการไม่คำนึงถึงสภาพนิติบุคคล (piercing the corporate veil) มาใช้บังคับในกรณีที่กรรมการบริษัทกระทำการฉ้อฉลบุคคลภายนอกซึ่งในกรณีดังกล่าวทำให้ผู้มีความสนใจที่จะศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบร่วมกันของกรรมการและบริษัทจำกัด ต่อบุคคลภายนอก : ศึกษาเฉพาะกรณีกรรมการดำเนินงานกิจการตามวัตถุประสงค์ของบริษัทจำกัด โดยนำเอากฎหมายของต่างประเทศได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกาและอังกฤษมาศึกษาเปรียบเทียบ เพื่อที่จะเสนอแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบร่วมกันของกรรมการและบริษัทจำกัด ต่อบุคคลภายนอกต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบของกรรมการบริษัทและบริษัทจำกัดต่อบุคคลภายนอก

2.2 เพื่อศึกษากฎหมายไทยและต่างประเทศเกี่ยวกับความรับผิดชอบของกรรมการและบริษัทจำกัดต่อบุคคลภายนอก

2.3 เพื่อศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบของกรรมการร่วมกับบริษัทจำกัดต่อบุคคลภายนอก

2.4 เพื่อศึกษาและเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับความรับผิดชอบของกรรมการบริษัทและบริษัท
จำกัดต่อบุคคลภายนอก

3. สมมติฐานของการวิจัย

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดนิติความสัมพันธ์ระหว่างกรรมการและ
บริษัทต่อบุคคลภายนอกโดยให้นำเอากฎหมายว่าด้วยตัวแทนมาใช้บังคับโดยอนุโลมตามมาตรา
1167 แต่ปรากฏว่าเมื่อมีการนำเอาหลักกฎหมายดังกล่าวมาปรับใช้ ยังมีบางกรณีที่กฎหมายยังไม่
ครอบคลุมถึง ได้แก่ กรณีที่กรรมการบริษัทแม้จะกระทำไปตามวัตถุประสงค์ของบริษัทแต่ได้เอา
เปรียบเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นบุคคลภายนอก โดยก่อนนี้ให้กับบริษัทแต่กรรมการไม่ต้องรับผิดชอบเนื่องจากได้
กระทำไปตามวัตถุประสงค์ของบริษัททำให้บริษัทต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอก จึงสมควรที่จะได้
แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป

4. วิธีการวิจัย

การดำเนินการวิจัยนี้จะใช้วิธีการค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลโดยวิธีวิจัยเอกสาร
(documentary research) คือ ศึกษาจากตำรากฎหมาย เช่น ตำบทยกกฎหมายที่เกี่ยวกับบริษัทจำกัด
คำพิพากษาศาลฎีกา บทความ วารสารต่าง ๆ ทั้งที่เป็นเอกสารภาษาไทยและต่างประเทศ รวมทั้ง
ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต สำหรับการศึกษาจะใช้วิธีวิเคราะห์เปรียบเทียบ โดยการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ
ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เห็นถึงข้อบกพร่องของกฎหมาย และเสนอแนะทางแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับบริษัท
จำกัด ในเรื่องเกี่ยวกับความรับผิดชอบของกรรมการและบริษัทจำกัดต่อบุคคลภายนอก ในส่วนที่ยัง
บกพร่องอยู่

5. ขอบเขตของการวิจัย

ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีขอบเขตการวิจัยในการศึกษาความรับผิดชอบของกรรมการบริษัท
จำกัดและบริษัทจำกัดต่อบุคคลภายนอกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ทำให้ทราบแนวความคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบของกรรมการบริษัทและบริษัทจำกัดต่อบุคคลภายนอก

6.2 ทำให้ทราบกฎหมายไทยและต่างประเทศเกี่ยวกับความรับผิดชอบของกรรมการและบริษัทจำกัดต่อบุคคลภายนอก

6.3 ทำให้ทราบปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบของกรรมการร่วมกับบริษัทจำกัดต่อบุคคลภายนอก

6.4 ทำให้ทราบข้อเสนอแนะและแนวทางเกี่ยวกับความรับผิดชอบของกรรมการบริษัทและบริษัทจำกัดต่อบุคคลภายนอก